

Arbejdsplan 2005

for

**Udvalget til bevarelse af genressourcer
hos danske husdyr**

” Bevaring gennem partnerskaber –
udbygning af eksisterende
og etablering af nye”

Indholdsfortegnelse

1	INDLEDNING OG SAMMENFATNING.....	3
2	ARBEJDSPLANENS DISPONERING	7
3	GENRESSOURCEUDVALGETS AVLSTILGANG	8
3.1	INDLEDNING	8
	Avlsstrategier	8
	Truede racer	8
	Indavl	9
	Racerenhed	10
	Rekonstruktion	10
4	STATUS FOR DE TRUEDE RACER.....	11
4.1	HESTE	11
4.2	KVÆG	12
4.3	FÅR OG GEDER.....	13
4.4	SVIN	14
4.5	FJERKRÆ	14
4.6	KANINER, HUNDE OG BRUNE BIER.....	15
5	RAMMEBETINGELSER TIL VEJBRAGT AF GENRESSOURCEUDVALGET.....	16
5.1	DYRETILSKUD	16
	Tilskudsberettigede racer	16
	Puljer til de enkelte arter.....	16
	Definition af dyreenheder.....	17
	Racespecifikke bestemmelser.....	18
	Præmiestørrelser	19
5.2	KRYOKONSERVING	20
	Formål.....	20
	Rettigheder og anvendelse.....	21
	Genressourceudvalgets prioriteter for kryokonservering i 2005.....	21
5.3	GENRESSOURCEUDVALGETS INFORMATIONS- OG RÅDGIVNINGSVIRKSOMHED.....	23
	Hjemmeside	23
	Nyhedsbrev.....	23
	Avlerforum.....	23
	Udformning af informationsmaterialer	23
	Samarbejde med kulturhistoriske aktører.....	25
6	PARTNERSKABER MED AVLS- OG RACEFORENINGER.....	26
6.1	INDLEDNING.....	26
6.2	SAMARBEJDSAFTALER	26
	Status for tildeling af tilskud til foreningerne.....	27
6.3	UDBYGNING AF SAMARBEJDET.....	27
7	PARTNERSKABER Gennem NATUR- OG LANDSKABSPLEJE	28
7.1	INDLEDNING	28
7.2	INDSAMLEDE ERFARINGER FRA IDEKONKURRENCEN 2004	28
7.3	DET VIDERE ARBEJDE	29
	Formidling.....	29
	Kortlægning af eksisterende projekter og tiltag	29
	Analyse af truede racers egenskaber i forhold til naturpleje	30
	Synliggørelse af tilskudsmuligheder	30
8	PARTNERSKABER MED FORBRUGERE	32
9	PARTNERSKABER MED INTERNATIONALE AKTØRER	34
10	OPRETHOLDELSE AF SMÅAVLERKULTUR	35
11	REGNSKAB 2004, BUDGET 2004 OG BUDGET 2005	36

1 Indledning og sammenfatning

Genressourceudvalgets arbejde for at sikre den genetiske variation på husdyrområdet, og dermed også initiativerne indeholdt i denne arbejdsplan for 2005, kan overordnet set inddeles i tre forskellige hovedområder:

For det første vil Genressourceudvalget overvåge situationen for alle danske husdyrracer – med det formål at udpege og bidrage til bevaring af de mest truede racer blandt disse.

Genressourceudvalget er tildelt ansvaret for, at Danmark på husdyrområdet opfylder sine forpligtelser i medfør af Biodiversitetskonventionen.

Genressourceudvalget tolker konventionen således, at den biologiske mangfoldighed skal opretholdes for alle husdyrracer. Selvom Genressourceudvalget således i princippet er ansvarlig for bevaringen af den biologiske mangfoldighed i alle danske husdyrracer, er det af hensyn til en effektiv anvendelse af de ressourcer, som Udvalget har til sin rådighed, nødvendigt at fokusere indsatsen.

Det skal bemærkes, at kortlægning af trusselsbilledet - samt fokusering af bevaringsindsatsen i forhold til samme - forudsætter en nærmere afgrænsning af kategorien "danske husdyrracer". Biodiversitetskonventionen fokuserer på racer med oprindelse og udbredelse i isolerede geografiske rum, de såkaldte landracer. I overensstemmelse hermed fokuserer Genressourceudvalget på de husdyrracer, som er opstået gennem avlsmæssig specialisering i Danmark og/eller har haft en betydelig kulturhistorisk rolle i dansk husdyrbrug.

Genressourceudvalget valgte i 2004 at tage sit udgangspunkt i de racer, som blev behandlet i den internationale evalueringsrapport såvel som rapporten fra Strategiudvalget. Samtlige racer, der blev udpeget som truede og dermed genstand for en særlig indsats, blev derfor indstillet til at kunne modtage dyretilskud. Dermed, og i overensstemmelse med Biodiversitetskonventionen, understøttes en bevarelse af racerne i deres naturlige omgivelser (in situ). Desuden, og ligeledes i overensstemmelse med Biodiversitetskonventionen, understøttes in situ bevarelsen af bevarelestiltag uden for racernes naturlige omgivelser (ex situ). Her tænkes på Udvalgets indsats for nedfrysning af arvemateriale såvel som tilskud til dyr, der bevares i museumslignende sammenhænge.

Hvad angår de mindre dyr (fjerkræ, kaniner, hunde og bier) er dyretilskud såvel som nedfrysning af arvemateriale ikke en hensigtsmæssig bevaringsstrategi. Disse arter fik derfor i stedet særlig prioritet, da Genressourceudvalget skulle disponere sin informationsbevilling for 2004.

Genressourceudvalgets indsats i form af dyretilskud og nedfrysning af arvemateriale vil i 2005 ligge på linie med indsatsen i 2004. Hvad angår de store dyr vil indsatsen blive rettet

mod de samme racer som i 2004. Og hvad angår de mindre dyr, vil der også i 2005 blive givet særlig prioritet ved disponeringen af Udvalgets budget til informationsaktiviteter.

I 2005 vil Genressourceudvalget gøre en særlig indsats for at få lokaliseret alle bevaringsværdige dyr, og få ejerne motiveret til at deltage i arbejdet med at bevare de truede racer. Udviklingen i antallet af avlere og renracede dyr, af de racer som er omfattet af dyretilskudsordningen, har gennemgående været positiv i de seneste år. Faldet i antallet af landbrugsbedrifter med husdyrhold nødvendiggør imidlertid en betydelig indsats for at finde nye avlere, som vil overtage de bevaringsværdige dyr fra de avlere som opgiver husdyrholdet med de gamle racer. De nye race- og avlsforeninger for kvæg svin og får af de bevaringsværdige racer som blev etableret i 2004 kan, i lighed med de tidligere oprettede avls- og raceforeninger, være vigtige samarbejdspartnere for Genressourceudvalget. Udvalget vil i 2005 støtte disse foreninger så vidt det er muligt indenfor udvalgets begrænsende økonomiske midler.

Genressourceudvalget vil desuden arbejde for at få rettet fejl i de eksisterende registre for heste, kvæg, får og geder samt svin. Dette vil skabe bedre grundlag for avls- og raceforeningernes arbejde, forbedre kvaliteten af de oplysninger som den enkelte avler kan planlægge avlsarbejdet i egen besætning ud fra, samt forbedre kvaliteten af de analyser som kan foretages af trusselsbilledet for de bevaringsværdige racer. I samarbejde med avls- og raceforeningerne for de truede racer vil Udvalget oprette databaser med oplysninger af speciel interesse for avlere og brugere af de gamle racer. Oplysninger som kan komplementere de oplysninger som kan hentes i de eksisterende databaser med individuelle oplysninger om heste, kvæg, får og geder.

Hensigten er løbende at kvalificere de nuværende data og at udvide kortlægningen til at dække samtlige danske husdyrracer. Dette kan udgøre en omfattende opgave, med mindre Udvalget kan trække på data og oplysninger, som allerede er indsamlet af andre aktører. Udvalget vil derfor arbejde for, at samarbejdet med diverse aktører også kommer til at omfatte etablering af et fælles datasæt vedrørende bevarelse af biodiversitet.

I takt med etableringen af et dækkende trusselsbillede vil der i sagens natur kunne blive tale om, at Udvalget anlægger en differentieret strategi overfor de forskellige racer, alt afhængig af bestandenes størrelse og dermed truslens omfang. For indeværende er der imidlertid ikke grundlag for en differentiering.

Ud over landracerne vil Genressourceudvalget også løbende forsøge at udvide sin kortlægning til også at omfatte de moderne racer. For disse foreligger der en anden problematik end for landracerne. Mange moderne husdyrracer er i dag "multinationale". Hermed menes, at racerne anvendes aktivt i mange lande. Dette indebærer på den ene side, at racens bevarelse er sikret qua dens store geografiske udbredelse. På den anden side indebærer den ofte meget ensidige avlsmæssige fokusering på enkelte

produktionsegenskaber, at der er risiko for tab af store dele af den genetiske mangfoldighed i racen.

For det andet vil Genressourceudvalget arbejde for at sikre eksistensen af en avlerkultur.

In situ bevarelse af den biologiske mangfoldighed i danske husdyr forudsætter interesse for sagen blandt en bred kreds af individuelle avlere. Det være sig etablerede landmænd, hobbylandmænd eller andre borgere med interesse for det historiske element eller avlsmæssige tiltag.

Genressourceudvalgets indsats i forhold til bevarelse af en småavlerkultur udgøres af flere supplerende initiativer, herunder:

- Informationsarbejde
- Opstilling af indikatorer
- Påvirkning af generelle veterinære standarder

For det tredje vil Genressourceudvalget arbejde for partnerskaber med aktører med direkte eller indirekte interesse i bevaringssagen.

Allerede i 2004 fokuserede Genressourceudvalgets arbejdsplan på en overordnet vision: Bevaring gennem partnerskaber.

Hermed ønskede Genressourceudvalget for det første at signalere, at et godt samspil mellem den meget brede kreds af individuelle avlere samt disses foreninger udgør en central målsætning.

For det andet var – og er - Genressourceudvalgets overordnede vision om bevaring gennem partnerskaber baseret på den erkendelse, at målsætningen om husdyrgenetisk bevarelse bedst lader sig fremme gennem involvering af en bred kreds af aktører, herunder også aktører der ikke er direkte involveret i husdyrhold. Bevaringsarbejdet har i en årrække haft en tilbøjelighed til at "lukke sig om sig selv". De interne tvister har således overskygget bestræbelserne på i fællesskab at "erobre nyt land". Genressourceudvalget ønsker med partnerskabstanken at bidrage til sidstnævnte.

I den brede kreds af aktører indgår aktører med interesse i natur- og landskabspleje, kulturhistoriske institutioner med interesse i formidlingsarbejdet relateret til de oprindelige racer, landbrugets egne organisationer med interesse i at sikre adgangen til den genetiske arv, internationale aktører såvel som forbrugere med interesse i fødevarer baseret på oprindelige husdyrracer.

I 2005 vil Genressourceudvalget målrette sin partnerskabsindsats mod de avls- og raceforeninger, med hvem formaliserede samarbejdsaftaler allerede er under udformning.

Desuden vil der blive gennemført en kortlægning af mulighederne for en udbygning af partnerskaber mellem avlere af truede husdyrracer og aktører med interesse i natur- og landskabspleje.

Endelig vil der i 2005 blive gjort en indsats for at styrke partnerskaber med internationale aktører, herunder i særlig grad Nordisk Genbank Husdyr, som udgør en central aktør i nærområdet.

1 Arbejdsplanens disponering

I kapitel 3 gives først en beskrivelse af Genressourceudvalget forståelse af en række grundlæggende avlsbegreber – samt konsekvensen af denne forståelse for Udvalgets arbejde med bevaringssagen.

I kapitel 4 gives dernæst et overblik over den aktuelle situation for de mest truede racer, og dermed de racer, hvorpå Genressourceudvalget fokuserer sin indsats.

I kapitel 5 præsenteres de rammebetingelser, som Genressourceudvalget stiller til rådighed for aktørerne involveret i bevaringssagen. Dette gælder dyretilskud, kryokonservering og informationsaktiviteter.

I kapitel 6 beskrives status for etablering af et tættere samarbejde mellem Genressourceudvalget og de respektive avls- og raceforeninger. Ligeledes beskrives de initiativer, som Genressourceudvalget i 2005 vil tage med henblik på yderligere intensivering af dette samarbejde.

I kapitel 7 præsenteres Genressourceudvalgets initiativer med henblik på etablering af partnerskaber mellem avlere af truede husdyr og aktører med interesse i natur- og landskabspleje.

I kapitel 8 gives en status for etablering af partnerskaber med forbrugerne.

Kapitel 9 beskriver status for det internationale samarbejde – samt Genressourceudvalgets initiativer til styrkelse heraf i 2005.

I kapitel 10 præsenteres Genressourceudvalgets indsats for opretholdelse af en småavlerkultur.

Kapitel 11 rummer Genressourceudvalgets regnskab for 2004 og budget for 2005.

2 Genressourceudvalgets avlstilgang

2.1 Indledning

Genressourceudvalget har i 2004 drøftet, hvad der skal søges bevaret af gamle racer, hvilke kriterier der skal gælde for at henregne et givet dyr til en given race eller avlslinie, samt fordele og ulemper ved forskellige avlsmetoder.

Problemstillingerne er forskellige for de enkelte arter og racer. I forbindelse med indgåelse af aftaler med avls- og raceforeninger er det tilstræbt at finde løsninger, som opretholder den størst mulige andel af racens gener samtidig med, at racernes egenart bibeholdes. Dette er en part af den forpligtigelse, som Danmark har i forhold til Biodiversitetskonventionen. Dette kan være en balanceakt, da der kan være modstridende interesser forbundet med dette. Udvalget tilstræber, at den størst mulige part af genpuljen opretholdes samtidig med, at den levende kulturarv og avlernes og brugernes interesser tilgodeses. Udvalgets beslutninger i de konkrete tilfælde er baseret på nogle principper, som også vil blive håndhævet i bevaringsarbejdet fremover. I dette afsnit begrundes disse principper.

Avlsstrategier

Som nævnt i indledningen kan det være balance akt både at tilgodese opretholdelse af størst mulig genpulje og samtidig bibeholde en races egenart. Renavl sikrer mod "forurening" af gener fra andre racer, og sikrer dermed racens egenart. I små populationer vil renavl dog samtidig medføre, at væsentlige andele af de gener, som fandtes i populationen, vil mistes som følge af genetisk drift. Genetisk drift er et fænomen, som især forekommer i meget små avlsgrupper. Det skyldes, at gener bliver fikseret, fordi nogle af de alleller som måtte have været til stede i den oprindelige population ikke indgår i den pulje som overføres til næste generation. Jo færre dyr der findes i de enkelte generationer og jo mere de indbyrdes er beslægtet, desto større er risikoen for genfiksering. Anvendelse af optimale avlsplaner vil kunne mindske denne effekt, men ikke hindre den fuldstændigt. Ved at inddrage ikke 100 pct. renrace dyr i avlsarbejdet kan den genetiske base udvides, og populationsstørrelsen øges. Dette vil på sigt være med til at bevare en større andel af den oprindelige genpulje, end der vil kunne opnås ved renavl. Kun dyr med meget store genandele af den pågældende race kan accepteres. Den andel af "fremmede" gener, som kan accepteres i "store" populationer, skal derfor sættes meget lav, eventuelt sættes til 0, hvorimod den i meget små populationer bør sættes højere.

Truede racer

De mange forskellige racer er udtryk for den genetiske variation, som findes indenfor de enkelte husdyrarter. Genressourceudvalget ønsker derfor flest mulige husdyrracer bevaret for eftertiden, men det er specielt de truede "gamle danske" racer, som har udvalgets bevågenhed.

Når ønsket om at bevare en udryddelsestruet race opstår, er den oprindelige population ofte stærkt decimeret. Tilbage er en lille restpopulation, som kan identificeres som tilhørende den "den gamle race". Hvis der findes tilstrækkeligt med renracede avlsdyr med afstammingsoplysninger kan der umiddelbart sætte ind med foranstaltninger til at sikre, at denne bestand bevares og opformeres.

Situationen er imidlertid ofte den, at oplysninger om de enkelte dyrs afstamning er meget begrænsede, fordi restpopulationerne har overlevet i små besætninger, isoleret fra det organiserede avlsarbejde.

Det nuværende og tidligere genressourceudvalg har godkendt dyr som værende ægte repræsentanter for gamle racer, alene ud fra ejernes oplysninger om besætningernes historie, og en vurdering af hvert enkelt dyr. I tvivlstilfælde vil vurderingen kunne understøttes ved DNA-analyser. I alle racer, hvor der accepteres dyr, som ikke har fuld dokumentation for racerenhed, er det vigtigt, at der løbende foretages en vurdering af, om nye dyr opfylder racens avlsmål.

I december 2004 offentliggjorde Direktoratet for FødevareErhverv en rapport udført af Biologisk Institut ved Københavns Universitet. Rapporten som bærer titlen "En genetisk karakteristisk af Agersø-kvæget" konkluderer, at DNA-profilerne for henholdsvis Agersø-kvæg, Jysk Kvæg og RDM-1970 er signifikant forskellige. DNA-profilerne gjorde det desuden muligt at udpege dyr, som stod opført med forkert racekode.

Genressourceudvalget vil på den baggrund indstille til Direktoratet for FødevareErhverv, at Agersø-kvæget bliver omfattet af reglerne for tildeling af dyretilskud i 2005, ligesom det har været det i 2004, mens undersøgelsen blev lavet.

Dyr fra forskellige oprindelsesbesætninger har ofte deres eget særpræg. Nogle avlere ønsker at bevare disse forskelle ved at opdele bestanden i en eller flere avlslinier.

Genressourceudvalget er lydhør overfor sådanne ønsker, men overordnet set sonder Genressourceudvalget ikke mellem linjer indenfor race, da det reducerer den part af genpuljen, som kan bevares, og Genressourceudvalget vil arbejde for at alle avlere af en race får adgang til at benytte alt avlsmateriale, som måtte være tilgængeligt for den pågældende race.

Indavl

Indavl opstår ved parringer foretaget mellem beslægtede individer. I praksis anses et individ for indavlet, hvis dets forældre er mere beslægtede indbyrdes end det gennemsnitlige slægtskab i populationen. Avl mellem meget nærtbeslægtede individer, som forældre og afkom og hel- eller halvsøskende, øger risikoen for aborter, dødfødsler og svageligt og misdannet afkom. Avl mellem nærtbeslægtede individer bør derfor så vidt muligt undgås.

I små populationer vil alle individer være indbyrdes beslægtede efter nogle generationers renavl. Der vil da ofte forekomme indavlsdepression, som giver sig udtryk i nedsat levedygtighed, selv om forældrene ikke er nært beslægtede. Hvis stigningen i indavl holdes på under 1 pct. per generation, vil den naturlige selektion for livskraft og frugtbarhed som regel være i stand til at opveje indavlsdepressionen. Det er muligt at holde indavlsstigningen per generation på et forsvarligt niveau, selv om den samlede avlspopulation tæller helt ned til 50 ubeslægtede individer. De vigtigste forholdsregler mod indavlsdepression og tab af gener som følge af genetisk drift er at bruge forholdsvis mange handyr i avlen og sørge for at familierne er tilnærmelsesvis af samme størrelse.

Racerenhed

I heste- og kvægracerne findes en del dyr, hvor der optræder en eller flere aner fra andre racer i stamtræet. Sådanne dyr kan som nævnt i afsnittet om avlsstrategier under visse forhold benyttes til en opformering af bestanden af truede dyr, gennem systematisk tilbagekrydsning. Ved tilbagekrydsning parres renracede dyr af den race, man ønsker at opformere, med dyr som ikke opfylder kravene om racerenhed. Således fortsættes i flere generationer, indtil et acceptabelt niveau af racerenhed er opnået. I nogle situationer er der så få renracede dyr i udgangssituationen, at der reelt ikke er andre muligheder end at acceptere tilbagekrydsning som en del af en bevaringsplan.

Rekonstruktion

I genbevaringsterminologien dækker begrebet rekonstruktion det fænomen, at man genskaber en allerede uddød race ved at sammenkrydse andre (normalt nærtstående) racer og selekterer avlsdyr til de følgende generationer blandt krydsningsafkommet, idet man udvælger såvel hanlige som hunlige avlsdyr som fænotypisk svarer bedst muligt til den race, man ønsker at genskabe. Ved selektionen blandt krydsningerne kan der muligvis fremavles en population med den oprindelige races særpræg (fænotype), men der er stor sandsynlighed for, at den rekonstruerede race vil afvige fra den oprindelige race for så vidt angår genetiske egenskaber (genotype). Genressourceudvalget accepterer ikke rekonstruktion som avlsstrategi.

3 Status for de truede racer

I dette afsnit opgøres, i det omfang datagrundlaget tillader det, trusselsbilledet for de enkelte racer.

Opgørelserne er baseret på oplysninger, som findes i officielle registre, suppleret med Genressourceudvalgets egne statistikker.

Indsatsen for at sikre biodiversitet i Danmark vil blive vurderet på flere måder i de nærmeste år, dels i forhold til den danske strategi for biologisk mangfoldighed, dels i international sammenhæng i EU og under Biodiversitetskonventionen. Hovedredskabet vil være forskellige indikator-datasæt, herunder et sæt for status og bevarelse af genressourcer hos husdyr, kultiverede planter og fisk af socio-økonomisk betydning.

Indikatorsættet for husdyr udarbejdes af Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen i dialog med Genressourceudvalget og baseres i første række på de oplysninger, som allerede foreligger om antal racer og dyr, beskyttelse og tilskud.

3.1 Heste

Genressourceudvalget støtter bestræbelser på at bevare Den Jydske Hest, Frederiksborg- og Knabstrupperhesten.

Den Jyske Hest understøttes af en aktiv raceforening med flere lokalafdelinger. Foreningen har ca. 300 medlemmer. Avlsforeningen ønsker at bevare racens karakteristika ved renavl, og kun dyr med dokumenteret jydsk afstamning kan optages i racens stambog. I 2004 blev der registreret 115 føl, fordelt på 93 avlere. Situationen er stabil, og avlsforeningen har en avlsplan som modvirker indavl og genetisk drift.

Frederiksborg Hesteavlsforening har ca. 350 medlemmer. Avlsforeningen accepterer krydsning med enkelte andre racer, men blandt avlerne er der betydelig interesse for at bevare en renracet bestand. Avlsforeningen samarbejder med Genressourceudvalget i bestræbelserne på at opretholde en renavlslinie. I 2004 blev der registreret 89 føl, fordelt på 76 avlere. Antallet af både avlere og registrerede føl/år aftog stærkt i 1990-erne, men har været stabilt i de seneste år.

Knabstrupperforeningen har ca. 200 medlemmer. Avlsforeningen ønsker at bevare og fremavle den plettede knabstrupper af ridetype. Foreningen accepterer krydsning med visse andre racer, og krydsning har været - og er fortsat - meget udbredt.

Knabstrupperforeningen har imidlertid i 2000 vedtaget en bevaringsplan, efter hvilken de renstammede hopper, som endnu findes, bliver parret med hingste med høj raceandel. Bevaringsplanen tilsigter at opretholde og opformere en bestand med størst mulig genetisk bidrag fra den oprindelige danske knabstrupper hest. For at blive godkendt til

renavlsprogrammet skal hingste have alle 4 bedsteforældre, eller 6 af 8 oldeforældre, optaget foreningens hovedstambog. Kravene strammes i 2007 og 2015, og målet er, at alle føl i renavlslinien fra og med 2025 som minimum skal have mindst 15 ud af 16 tipoldeforældre som er optaget i foreningens hovedstambog. I årene 2000 til og med 2004 er der registreret 35 hingste (føl og plage) som kan få avlsgodkendelse iflg. renavlsprogrammet. Desuden er der ca. 80 hopper som opfylder de nuværende renavlskriterier. Tilgangen til renavlslinien er på ca. 20 føl årligt, svarende til ca. 25 % af det samlede antal registrerede Knabstrupper føl.

Status og udvikling i bestandene af gamle danske hesteracer

	Jyder	Frederiksborgere	Knabstruppere
Medlems-tal i avlsforening, ca.	300	350	200
Hopper født efter 1985, og ikke afmeldt	1879	1685	1426
Hopper med registreret afkom i 2002, 2003, eller 2004	214	180	153
Hingste født efter 1985, og godkendt til avl	173	79	82
Hingste født efter 1985, med registreret afkom	107	57	49
Hingste med afkom registreret i 2004	31	26	23
Hingste med dyretilskud i 2004	18	18	7
Registrerede føl/år (i parentes antal avlere som registrerede)			
År - 1998	122 (101)	137 (122)	66 (64)
2001	116 (102)	85 (72)	69 (63)
2004	115 (93)	89 (76)	79 (45)

Kilde: Landskontoret, Heste – pers. medd.

3.2 Kvæg

Kvægholdet i Danmark er ca. halveret indenfor de seneste 50 år. Faldet i antallet af landbrug med kvæghold fortsætter og opvejes kun delvist af, at gennemsnitsstørrelsen af besætningerne øges. Alligevel er det hidtil lykkedes at bevare små bestande af de gamle kvægracer, som tidligere har haft stor betydning for dansk kvægbrug, og antallet af avlere viser også en positiv udvikling

Optællingerne af bestandene er baseret på oplysninger fra kvægdatabase. Det gælder dog ikke Agersø-kvæget, som ikke er registreret med selvstændig racekode. Tallene for

denne population er derfor skønnede. For RDM og SDM gælder, at alle dyr som har en beregnet raceandel på under 93,75% er sorteret fra. Ved udtrækket er der udeladt dyr over 2 år, såfremt der ikke er indberettet enten en parring, inseminering eller kælvning indenfor de seneste 2 år. Derved udelukkes de fleste spøgelsesdyr – dvs. dyr som for længst er afgået, men hvor afgangsen ikke er blevet registreret. Der kan imidlertid være sorteret enkelte fra, som burde have været talt med i opgørelsen over nulevende dyr. På den anden side er der dyr, som er registreret med forkert racekode, eller forkert raceandel, og som af den grund ikke kommer med i racetællingerne. Alligevel giver oplysninger fra kvægdatabaseen et godt datagrundlag for overvågning af udviklingen i de danske kvægracer.

Genressourceudvalget vil i 2005 udvikle faste rutiner for udtræk af data fra kvægdatabaseen til brug for såvel de enkelte avlere som race- og avlsforeninger. Desuden vil Udvalget fortsat medvirke til at fejl i registreringerne bliver rettet.

Udvikling og status for bestandene af gamle danske kvægracer

Race\kateg.	Landerapport FAO (tal fra 2002)		Optællinger fra Kvægdatabaseen ultimo 2004		
	avlere	Køer	avlere	Hundyr > 2 år	Kalve < 1 år
RDM-1970	26	117	55	192	126
Jysk Kvæg 1)	25	55	49	121	93
SDM-1965	5	17	13	43	20
Korthorn	7	15		37	18
Dansk afst.					
Agersø-kvæg	1	22	1	20	10

1) I landerapporten indgik 3 besætninger med Sortbroget jydsk malkekvæg ikke i optællingen. I optællingen ved udgangen af 2004 var dyrene fra 2 af disse besætninger talt med.

3.3 Får og Geder

Optællingerne af bestandene af får og geder er baseret på oplysninger fra Fåre- og Gederegistreringen under Dansk Landbrugsrådgivning. Avlere som ønsker at deltage i bevaringsarbejdet opfordres til at deltage i registreringen, men udgifterne ved at deltage afholder givetvis mange fra at deltage. Det må derfor formodes at nedenstående bestandsopgørelse underestimerer antallet af både avlere og dyr.

Udvikling og status for bestandene af gamle danske fåre- og gederacer

Race\Kategori	Landerapport FAO (tal fra 2001)		Optælling fra fåre- og gederegistreringer ultimo 2004		
	avlere	Hundyr > 1 år	avlere	Hundyr > 1 år	Lam/kid < 1 år
Landrace får (incl. Ertebølle linien)	15	156	28	308	155
Marsk får	22	343	49	385	200
Landrace ged	13	358	35	266	46

I 2005 vil Genressourceudvalget forbedre den nuværende registrering af de bevaringsværdige bestande af får og geder. Det forventes at kunne ske i samarbejde med avls- og raceforeningerne og sektionen for små drøvtyggere ved Dansk Landbrugsrådgivning.

3.4 Svin

Den første registrering af avlere af sortbroget Landrace og Dansk landrace anno 1970 (DL-1970) blev foretaget i 1992. Der blev dengang registreret 18 avlere af sortbrogede svin med tilsammen ca. 100 søer, og 5 avlere af Hvid landrace, med i alt ca. 20 søer.

Registreringen af avlsdyr af de 2 gamle danske svineracer er baseret på oplysninger om faringer, som de enkelte avlere har indberettet til Genressourceudvalgets sekretariat siden 1998.

Avlersammenslutningen for sortbroget dansk landracesvin og dansk landracesvin anno 1970 har p.t. 22 betalende medlemmer. Samarbejdet med Avlersammenslutningen skal udbygges, og Genressourceudvalget vil i 2005 arbejde for at få flere svineavlere til at deltage aktivt i bevaringsarbejdet.

Udvikling og status for gamle danske svineracer

Kilder:	Avleroplysninger - 1992		Avleroplysninger - 2003		
Race\Kategori:	Avlere	Hundyr	avlere	Hundyr	Orner
Sortbroget Landrace	18	100	9	38	15
Dansk Landrace	5	20	7	41	15

3.5 Fjerkræ

De gamle danske fjerkræ racer er Dansk Landhøns, Dansk Landand, og Dansk Landgås. Avl med fjerkræ er en gammel hobby, som stadig har betydelig interesse, og hobbyavlere af danske landhøns har deres egen klub under Dansk Fjerkræavlerforening for Raceavl. Avlere af landgås og landand kan finde kontakter med personer med samme interesse i Dansk Gåse- Ande- og Kalkunavlerforening. Mange avlere af de store husdyrarter har ofte også et mindre fjerkræhold til dækning af husholdningernes eget behov for æg og slagtefjerkræ. Desuden er fjerkræhold med gamle racer meget udbredt på museumsgårde og besøgslandbrug. Ifølge Landerapporten har Danmarks Fjerkræavlerforening for Raceavl registreret avlere af ca. 140 forskellige hønseracer, 21 anderacer, 12 gåseracer og 8 kalkunracer

Genressourceudvalget vil i 2005 arbejde for at fremme dialogen mellem "udstillingsavlere", "brugsavlere" og institutioner med fjerkræhold med henblik på at øge bestandene og bevare de gamle racers brugsmæssige kvaliteter. Det kunne f.eks. ske gennem afholdelse af et seminar, hvortil avlere og brugere inviteres.

3.6 Kaniner, hunde og brune bier

Genressourceudvalget støtter avlsforeninger for de gamle danske hunderacer, Broholmer, Gl. Dansk Hønsehund, Dansk/Svensk Gårdhund og Dansk Spids. Desuden understøttes bestræbelserne for at bevare rene bestande af Den Brune Bi, Læsø-bien, og oplysninger vedrørende bestandene af den hvide landracekanin.

4 Rammebetingelser tilvejebragt af Genressourceudvalget

4.1 Dyretilskud

Dyretilskud ydes i henhold til Bekendtgørelse nr. 657 af 4. juli 2001, som også fastlægger regler for evt. tilbagebetaling.

Ansøgningsfristen var 1. september i 2004. I 2005 fremrykkes ansøgningsfristen til 1. april, og der sigtes efter, at udbetalingen af tilskud kan gennemføres i inden 1. juli 2005.

Dyretilskudsordningen skal tilskynde ejere af gamle husdyrracer til at avle og registrere renracede dyr. Det avlsmæssige sigte med ordningen er at fastholde og helst øge populationsstørrelserne, fremme udbredelse af racerne til flest mulige avlere, og fremme anvendelsen af et forholdsvis stort antal hanlige avlsdyr for at modvirke genetisk drift og indavl.

Modtagere af dyretilskud forpligtes til at afgive materiale til genbanken (sædtapning og ægskylning), hvis genressourceudvalget anmoder herom. Til gengæld herfor ydes en økonomisk kompensation (avlerpræmie). Såfremt modtagere af dyretilskud ønsker at afvikle besætningen, skal Genressourceudvalget orienteres senest 1 måned før dyrene afhændes og købere, som ønsker at indgå i arbejdet med bevarelse af gamle racer, skal gives forkøbsret.

Tilskudsberettigede racer

Det indstilles, at der i 2005 ydes tilskud til følgende racer/ populationer:

Heste: Den Jydske Hest, Frederiksborger, Knabstrupper

Kvæg: Rød Dansk Malkerace (RDM) Sortbroget Dansk Malkerace (SDM), Jysk Kvæg, Korthorn, Agersø-kvæg

Svin: Sortbroget Landrace og Dansk Landrace (DL1970)

Får: Dansk Landracefår og Hvidhovedet Marskfår

Ged: Dansk Landraceged.

Der er ingen ændringer i forhold til 2004.

Puljer til de enkelte arter

I arbejdsplanen for 2004 var der afsat en samlet pulje på 825.000 kr. til dyretilskud. Et tilsvarende beløb forventes anvendt i 2005. Der er i 2004 udbetalt 750.350 kr. Afvigelserne fra budgettet skyldes især, at der er udbetalt mindre i dyretilskud til kvæg end budgetteret.

Art	Budget AP04	Regnskab 2004	Budget 2005
Heste:	75.000	75.250	75.000
Kvæg:	500.000	424.500	500.000
Svin:	100.000	104.250	100.000
Får:	100.000	97.050	100.000
Geder:	50.000	49.300	50.000
Total	825.000	750.350	825.000

Definition af dyreenheder

Størrelsen af tilskuddet til den enkelte ansøger afhænger foruden af dyreart - af antallet af tilskudsberettigede dyr (dyreenheder). En dyreenhed er - i forbindelse med udbetalinger af dyretilskud - defineret som et dyr, der har fået renracet afkom i foregående kalenderår.

Præmien pr. dyreenhed kan højest være på 3.000 kr. pr. år.

Der stilles forskellige krav til dokumentation af racerenhed for de forskellige arter og racer. Det skyldes, at registreringen af afstamning først er systematiseret indenfor de senere år for nogle af de gamle husdyrracers vedkommende.

Dyr, som er godkendt af tidligere eller nuværende Genressourceudvalg, er tilskudsberettigede, selv om den ene eller begge forældre er ukendte. Sådanne dyr benævnes som stamdyr.

Dyr som er slagtet eller er afgået til destruktion i 2004 eller i 2005 er tilskudsberettigede, hvis der er registreret renracet afkom efter dem i 2004.

Hvis et præmieberettiget dyr er solgt til avl i 2004 eller i 2005, efter at afkommet er født og registreret, følger præmieretten dyret. Det er således dyrets ejer på ansøgningstidspunktet, som kan søge tilskud til det. Denne bestemmelse er vedtaget for at fremme omsætningen af avlsdyr, inddrage nye avlere i bevaringsarbejdet og modvirke, at kurante avlsdyr slægtes.

Ansøgningen skal vedlægges en besætningsliste med angivelse af, hvilke dyr der søges tilskud til.

Racespecifikke bestemmelser

Heste

Der kan i 2005 ydes tilskud til hingste, som fik registreret afkom i 2004. Afkommet skal opfylde de krav til afstamning, som er aftalt mellem Genressourceudvalget og de pågældende avlsforeninger. En hingst kan maksimalt modtage støtte i to år.

Desuden er der følgende racespecifikke krav:

- Den Jydske Hest: Hingstene skal være kårede og optaget i racens stambog.
- Frederiksborghest: Hingstene skal være kårede og mindst 15 af 16 tipoldeforældre skal også være optaget i Frederiksborgerstambogen.
- Knabstrupper: Hingstene skal være godkendt til avl i Knabstrupperforeningens renavlsprogram. Hvilket indebærer mindst 100% renavl i 2. slægtled eller mindst 75% renavl i 3. slægtsled. Desuden skal hingsten have fået mindst eet stk. afkom i 2004, som er mindst 75% renavlet i 3. slægtsled.

Kvæg

For at være præmieberettiget i 2005 skal tyre og køer have fået afkom i 2004. Afkommet skal være registreret i kvægdatabase med fødselsdato, og oplysning om begge forældres identitet.

Desuden er der følgende racespecifikke krav:

- Jysk Kvæg: Dyrene skal være godkendt af Genressourceudvalget som stamdyr eller være efterkommere af stamdyr.
- Oprindelig RDM: Køer skal være registret i Kvægdatabase med en RDM-raceandel på mindst 93.75%. Tyre skal være 100% RDM. Dyr som er godkendt af Genressourceudvalget som værende 100% RDM (stamdyr) samt efterkommere af stamdyr godkendes.
- SDM-1965 Køer skal have en SDM-raceandel på mindst 93.75%. Tyre skal være 100% SDM.
- Korthorn af dansk afstamning (den gamle toformålstype). Kun dyr af ren dansk afstamning i mindst 4 slægtsled kan godkendes.
- Agersø-kvæg: Dyr som indgik i den gruppe på i alt 33 dyr, som ved DNA-undersøgelsen i 2003-2004 blev udpeget som værende Agersø-kvæg samt efterkommere af disse (i henhold til undersøgelsen foretaget ved Biologisk Institut).

Svin

Der kan i 2005 ydes tilskud til orner og søer, som har fået renracet afkom i 2004. Dette skal kunne dokumenteres ved faringer indberettet til Genressourceudvalgets database for avlssvin.

Følgende racer er tilskudsberettigede:

1. Dansk Landrace Svin anno 1970: Dyr som tidligere er godkendt som stamdyr samt efterkommere efter disse.
2. Dansk Sortbroget Svin: Dyr som tidligere er godkendt som stamdyr samt efterkommere af disse.

Får

Der ydes tilskud til væddere og moderfår, som har fået renracet afkom i 2004. Afstamningen skal være dokumenteret i Fåreregistreringen.

Der stilles følgende racespecifikke krav til dyrenes afstamning:

- Dansk Landfår: Dyr som nedstammer fra besætninger fra Hulsig Klit, Vesterbølle og Ertebølle samt efterkommere af disse.
- Marsk Får: Der er ingen specielle krav til afstamningen, ud over at både afkom og forældre skal være registrerede som Marsk får.

Geder

Der ydes tilskud til bukke og geder af racen Dansk Landraceged, som har fået renracet afkom i 2004. Afstamningen skal være dokumenteret i Gederegistreringen eller andet offentligt tilgængeligt register.

Andre racer

Der ydes ikke dyretilskud til andre arter og racer end de ovenfor nævnte.

Genressourceudvalget anerkender imidlertid det arbejde, som fra anden side gøres for at bevare levende bestande af alle husdyrracer.

Præmiestørrelser

I 2004 blev præmiestørrelserne for hanlige og hunlige avlsdyr af de forskellige arter på:

Art	Præmie - handyr	Præmie - hundyr
Heste	1,750	-
Kvæg	3,000	1,500
Svin	1,500	750
Får	550	250
Ged	750	350

Med uændret puljestørrelse og en forventning om, at der vil blive søgt til flere dyr i 2005 end i 2004, må det forventes, at præmiestørrelserne bliver mindre i 2005. Den endelige

præmiestørrelse kan imidlertid først meldes ud, når ansøgningsrunden er forbi, og antallet af præmieberettigede dyr er optalt.

Der vil også i 2005 være en overgrænse for antallet af præmieberettigede dyr på 20 hundyr og 5 handyr per race per besætning. Begrundelsen herfor er, at der ønskes en geografisk spredning af de bevaringsværdige bestande, for at minimere skadevirkningen af eventuelle veterinære kriser eller andre grunde til at hele besætninger forsvinder med meget kort varsel. Desuden ønsker Genressourceudvalget at bidrage til, at flest mulige avlere inddrages i bevaringsarbejdet.

Præmierne til hanlige avlsdyr vil også i 2005 blive ca. det dobbelte af præmien til hunlige avlsdyr. Det gøres for at tilskynde til anvendelse af mange handyr i avlen, hvilket modvirker indavl og genetisk drift.

4.2 Kryokonservering

Formål

Formålene med kryokonservering er:

- I samarbejde med avlere og avlsforeninger at understøtte bevaringsarbejdet i den levende population, dels ved at virke som back-up, hvis der opstår problemer med for eksempel indavl eller genetisk betingede sygdomme, og dels som hjælp til at øge eller vedligeholde den effektive populationsstørrelse og reducere genetisk drift.
- At kunne genetablere en race, hvis den af en eller anden årsag forsvinder/uddør.
- At have "back-up" med henblik på en hurtig genskabelse af egenskaber, som selektionen har forringet, men som af en eller anden grund bliver af stor vigtighed inden for arten.
- At tjene en række forskningsmæssige forhold herunder at kunne fastlægge populationens genetiske struktur på et givet tidspunkt og have muligheder for at undersøge materialet for kromosomsegmenter eller gener med stor effekt (QTL).

Ved vurderingen af behovet for en aktiv indsats fra Genressourceudvalgets side gives højeste prioritet til racer som er i størst risiko for at uddø, og som ikke allerede er delvist sikret ved kryokonservering. Potentielle donorer vil blive vurderet efter, hvorvidt de kan tilføre øget genetisk diversitet til genbanken.

Genressourceudvalgets aktuelle beholdninger af kryomateriale fremgår af Udvalgets hjemmeside, www.genres.dk (se under "genbanken")

Rettigheder og anvendelse

De hidtidige principper for rettigheder til og anvendelse af kryokonserveret materiale har været som følger:

- Ejendomsretten til genmaterialet overdrages til Genressourceudvalget, som har fri adgang til at benytte materialet i henhold til formålene beskrevet oven for
- Genmaterialets eventuelle forskningsmæssige anvendelse forudsætter en forudgående ansøgning til og accept fra det til enhver tid siddende Genressourceudvalg
- Materialet kan ikke anvendes kommercielt, herunder lede til eventuel patentering, uden forudgående accept fra Genressourceudvalget

Genressourceudvalget vil i 2005 arbejde for, at der gennemføres en nærmere juridisk udredning vedrørende principperne for rettigheder og anvendelse.

Genressourceudvalgets prioriteter for kryokonservering i 2005

I 2004 vedtog Genressourceudvalget en strategi for opbygning af genbankens lagre af kryokonserveret materiale.

Det har ikke været muligt at opfylde målene for 2004, bl.a. fordi aftalegrundlaget med avls- og raceforeningerne ikke var på plads.

Der er dog i slutningen af året igangsat tapning af en tyr af Gl. Korthorn. Desuden er der skyllet en RDM-ko, som gav 4 embryoner.

For 2005 er der indgået aftale med en avler af SDM-1965 om sædtapning i sommeren 2005. Desuden vil der skulle tappes mindst 1 RDM- og 1 Jydsk tyr for at imødekomme efterspørgslen efter sæd til inseminering.

Den overordnede målsætning for kryokonservering i 2005-2007 er som følger:

Art/Race	2005	2006-2007	Målsætning for lagerbeholdning ved udgangen af 2007
Jydske Hest		2 sædtapninger	4 partier sæd á ca. 40 doser hver
Frederiksborg Hest		4 Sædtapninger	4 partier sæd á ca. 40 doser hver
Knabstrupper Hest	1 sædtapning	4 Sædtapninger	4 partier sæd á ca. 40 doser hver
RDM	1 sædtapning	2-3 sædtapninger, køb af embryoner	Rigeligt sædlager, mindst 49 tyre
SDM	1 sædtapning	1 sædtapning, køb af embryoner	Rigeligt sædlager, mindst 28 tyre
Jysk Kvæg	1 sædtapning	2-3 sædtapninger, køb af embryoner	Rigeligt sædlager, Mindst 24 tyre
Korthorn		1 sædtapning, køb af embryoner	Sædlager med mindst 8 tyre
Dansk Jersey		Evt. 1-2 sædtapninger, køb af embryoner	Sædlager med mindst 17 tyre
Agersø-kvæg	1 sædtapning og 2 embryo-opsamlinger	2 sædtapninger og 4 embryo-opsamlinger	Sædlager, 3 tyre. Embryoner fra 6 opsamlinger.
Dansk Landrace Svin	4 embryo- opsamlinger	8 embryo-opsamlinger	12 partier á ca. 10 embryoner
Sortbr. Landrace Svin	4 embryo-opsamlinger	8 embryo-opsamlinger	12 partier á ca. 10 embryoner
Dansk Landrace Får	4 embryo-opsamlinger	8 embryo-opsamlinger	12 partier á ca. 2 embryoner
Hvidhovedet Marsk Får	4 embryo-opsamlinger	8 embryo-opsamlinger	12 partier á ca. 2 embryoner
Dansk Landrace Ged	4 embryo-opsamlinger	8 embryo-opsamlinger	12 partier á ca. 2 embryoner

Nogle af embryoopsamlingerne på svin, får og geder i efteråret 2005 vil muligvis blev erstattet af sædopsamlinger.

4.3 Genressourceudvalgets informations- og rådgivningsvirksomhed

Hjemmeside

Genressourceudvalget har i 2004 opbygget en hjemmeside, www.genres.dk. Hjemmesiden rummer en mængde information om selve Udvalget (medlemmer, referater fra møder), information om Udvalgets, udadvendte aktiviteter (dyretilskud, informationsaktiviteter mv.).

Ultimo 2004 er hjemmesiden udvidet med links til en bred kreds af aktører på området.

Jævnfør Genressourceudvalgets Arbejdsplan for 2004, hvoraf fremgik, at Udvalget ville arbejde for et tættere partnerskab med kulturhistoriske aktører, er der nu også links til en række museer. I 2005 vil Genressourceudvalget arbejde for at museerne også omvendt gør opmærksom på Genressourceudvalgets hjemmeside, hvis dette ikke allerede måtte være tilfældet. Hvad angår Genressourceudvalgets øvrige samarbejde med kulturhistoriske aktører henvises til særskilt afsnit nedenfor.

Nyhedsbrev

Desuden, og i erkendelse af internettets begrænsninger i forhold til visse målgrupper, vil Genressourceudvalget i 2005 udsende et kvartalsvist nyhedsbrev. Nyhedsbrevet vil dels rumme information om Genressourceudvalget eget arbejde, dels information om arbejdet i regi af NGH og NGH's dyreartsgrupper, dels information fra de avls- og raceforeninger, som Genressourceudvalget samarbejder med.

Avlerforum

Derudover, og i overensstemmelse med afsnittet om etablering af et avlerforum i Udvalgets vedtægter, vil Genressourceudvalget i 2005 igen afholde et kursus for alle avlere, herunder også interesserede medarbejdere fra museer involveret i bevaringsarbejdet. Kurset, som blev afholdt på Gl. Estrup i november 2004, modtog en meget positiv evaluering. Samtlige deltager anbefalede således, at der også i fremtiden afholdes kurser. Samtidig var der et ønske om øget fokus på gruppediskussioner og sprogligt tilgængelige oplæg (begrundet i at specielt det svenske oplæg på Gl. Estrup var vanskeligt tilgængeligt for flere deltagere). Genressourceudvalget vil planlægge det kommende kursus under hensyntagen til disse ønsker. Det vil være relevant i denne sammenhæng at diskutere trusselsbilledet for de racer, som Udvalget beskæftiger sig med.

Udformning af informationsmaterialer

Endelig vil Genressourceudvalget også i 2005 iværksætte informationsaktiviteter, gennem inddragelse af relevante leverandører af sådanne ydelser.

I 2004 er der i tæt samarbejde med foreningerne på de pågældende områder indgået aftaler om udformning af informationsmaterialer om:

- Fjerkræ
- Den brune bi
- Hunde

Herudover er der indgået aftale med en underleverandør om udformning af en informationsfolder af mere generel karakter, hvori både indgår en beskrivelse af bevaringssagens overordnede perspektiver og en nærmere beskrivelse af de truede racer.

Det samlede budget herfor var i 2004 125.000 kr. Et tilsvarende beløb forventes anvendt i 2005. Den nærmere disponering af dette budget vil blive fastlagt medio 2005 – for derved at kunne tilrettelægge indsatsen på baggrund af de indhøstede erfaringer fra indsatsen vedrørende informationsmaterialer og –aktiviteter iværksat i 2004.

I relation til udformning af informationsmaterialer og gennemførelse af informationsaktiviteter, var det i 2004 Genressourceudvalgets intention at yde tilskud til ildsjæle og vidensholdere. Udgangspunktet for Genressourceudvalgets intentioner om en sådan tilskudsordning var, at bevaring af den husdyrgenetiske mangfoldighed er drevet fremad af en bred kreds af centrale vidensholdere og ildsjæle. Genressourceudvalget ønskede derfor at understøtte sådanne aktørers fortsatte virke ved at yde tilskud til informationsaktiviteter mv. I arbejdsplanen blev der gjort opmærksom på, at iværksættelse af tilskudsordningen forudsatte, at Direktoratet for FødevareErhverv udstedte en bekendtgørelse, der rummer den nødvendige hjemmel til at yde de påtænkte tilskud.

Lovgrundlaget for udstedelse af bekendtgørelse til en egentlig tilskudsordning er imidlertid ikke til stede, og som følge heraf var Genressourceudvalget henvist til at afholde udgifter til oplysningsaktiviteter som led i Genressourceudvalgets sekretariatsudgifter til oplysning i relation til genressourcearbejdet. I stedet for at indkalde ansøgninger om tilskud til informationsaktiviteter anmodede Genressourceudvalget om tilbud på gennemførelse af informationsaktiviteter. I 2005 vil Genressourceudvalget ligeledes være nødsaget til at disponere sit budget til informationsvirksomhed gennem indhentning af tilbud fra relevante underleverandører.

Tilskud til informationsaktiviteter vil blive genovervejet, såfremt det i fremtiden måtte blive muligt at etablere den nødvendige hjemmel hertil. Dette har Udvalget anmodet Fødevareministeriet om fortsat at arbejde for.

Samarbejde med kulturhistoriske aktører

Formidling af kulturhistorisk information om gamle husdyrracer i forbindelse med udstillingsvirksomhed kan bidrage til udbredelse af viden om og interesse for genressourcearbejdet hos den brede offentlighed.

Brugen af museumsgårde o.l. som udstillingsvindue for de gamle husdyrracer er af gensidig interesse for kulturhistoriske aktører og avlere. Tidligere henvendelser har vist, at der allerede er en væsentlig interesse hos kulturhistoriske institutioner for at udstille gamle husdyrracer og i at bidrage til formidlingsarbejdet.

Genressourceudvalget vil i 2005 arbejde for at skabe yderligere samarbejde med de kulturhistoriske institutioner, herunder vedrørende muligheden for at lade de gamle husdyrracer indgå i deres formidlingsvirksomhed.

Der kan med fordel etableres et samarbejde mellem en institution og en fast kreds af avlere. Dette muliggør langtidsplanlægning for begge parter, både hvad angår samarbejde om udstilling af konkrete dyr og racer og om udstillingsperioden. Avls- og raceforeninger kan endvidere bidrage til, at det er relevante racer og dyr i god konstitution, der udstilles.

5 Partnerskaber med avls- og raceforeninger

5.1 Indledning

Avls- og raceforeninger er centrale aktører i relation til bevarelsen af den husdyrgenetiske mangfoldighed. Som følge heraf ønsker Genressourceudvalget at etablere et tæt og gensidigt forpligtende partnerskab med disse foreninger.

5.2 Samarbejdsaftaler

I 2004 har Genressourceudvalget haft møder med repræsentanter for avls- og raceforeninger for de store husdyrarter med henblik på udformning af samarbejdsaftaler.

De fleste foreninger har vist stor interesse for at indgå et nærmere samarbejde, og der er stor forståelse for Genressourceudvalgets ønsker til samarbejdets indhold.

Status for indgåelse af samarbejdsaftaler fremgår af nedenstående oversigt.

Status for samarbejdsaftaler mellem raceforeninger og Genressourceudvalget

	Møde afholdt	Vedtægter fremsendt	Avlsplan fremsendt	Medlemsliste fremsendt (antal medlemmer)
Avlsforeningen for den Jyske Hest	28. september	OK	OK	300
Knabstrupperforeningen for Danmark	28. september	OK	OK	200
Frederiksborg Hesteavlsforening	Pr. telefon	OK	OK	350
Avlsforeningen for Rød Dansk Malkerace anno 1970	4. oktober	OK		
Avls- og Bevaringsforeningen Rødt Dansk Malkekvæg model 1930	7. oktober	OK	OK	
Avls- og Bevaringsforeningen for SJM	7. oktober	OK		
Avlsforeningen for Jysk Kvæg og SDM-1965	4. oktober	OK		25
Dansk Korthornsavlerforening	November	OK	OK	
Sortbroget dansk landracesvin og dansk landracesvin anno 1970	4. oktober	OK		
Avlsforeningen til bevarelse af Hvidhovedet Marsk Får, Landfår og Ertebøllefår	4. oktober	OK		
Foreningen for Danske Landracegeder	19. oktober	OK	OK	40

Status for tildeling af tilskud til foreningerne

Genressourceudvalget har i medfør af Arbejdsplan 2004 indstillet, at der for hver race skal kunne tildeles foreningen et årligt engangstilskud til afholdelse af avlermøder, omkostninger til etablering af elektronisk stambog mv.

Tilskuddet skal for hver race udgøre 10.000 kr.

I de tilfælde, hvor der inden for en race er flere forskellige raceforeninger, skal tilskuddet deles mellem de respektive foreninger.

Aktuelt er den nødvendige hjemmel til udbetaling af det påtænkte tilskud under notifikation i EU-Kommissionen. Genressourceudvalget er orienteret om, at der snarest forventes at foreligge en afklaring, hvorefter tilskud kan udbetales.

Tilskuddet forudsætter imidlertid forudgående indgåelse af samarbejdsaftale – samt efterfølgende afrapportering med tilhørende dokumentation af afholdte udgifter. Der ydes ikke tilskud til eget arbejde eller foreningernes almindelige driftsudgifter.

Aktuelt er der ikke indgået nogen endelige samarbejdsaftaler. Genressourceudvalget forventer dog, at dette vil være tilfældet inden længe.

Den udisponerede bevilling til tilskud til avls- og raceforeningerne i 2004 forventes overført til 2005, hvorved der i 2005 vil være mulighed for at yde op til 20.000 kr. i tilskud til foreningerne.

5.3 Udbygning af samarbejdet

Genressourceudvalget ønsker på sigt at delegere flest mulige opgaver til avls- og raceforeningerne. Mulighederne herfor vil blive drøftet med foreningerne, når samarbejdsaftalerne er kommet på plads.

Genressourceudvalget vurderer, at avls- og raceforeningerne bør overveje deres holdning til spørgsmålet om helt eller delvist at udfase dyretilskuddene til fordel for større tilskud til avls- og raceforeningerne. Bevaringsarbejdet forudsætter eksistensen af aktive og professionelle foreninger, der formår internt såvel som indbyrdes at skabe konsensus om en række centrale spørgsmål. Mulighederne herfor ville kunne forbedres gennem en bedre foreningsøkonomi.

6 Partnerskaber gennem natur- og landskabspleje

6.1 Indledning

Husdyr udgør en central del af natur- og miljøpleje, da denne pleje ofte kræver afgræsning. Herved opfyldes en trefoldig målsætning - udover selve natur- og landskabsbevarelsen sikres de genetiske ressourcer samt den biologiske mangfoldighed. I tillæg vil borgerne få bedre adgang til den kulturhistoriske værdi, som de oprindelige danske husdyrracer repræsenterer.

Sådanne initiativer må som konsekvens af reformen af EU's fælles landbrugspolitik formodes at få stigende betydning i fremtiden, da produktionen af kødkvæg bliver mindre lønsom, hvilket forventes at medføre et vigende udbud af dyr til afgræsning af våde enge, overdrev mv. Samtidig forventes det, at en stigende andel af landbrugspolitikens bevillinger vil blive anvendt inden for rammerne af Landdistriktspolitikken herunder til natur- og miljøfremmende foranstaltninger.

Etablering af naturplaner for landbrugsbedrifter finder sted i et stigende omfang. Dette er et område, der kan sættes ind overfor med hensigten at fremme anvendelse af oprindelige husdyrracer.

For at fremme anvendelsen af de oprindelige husdyrracer til natur- og landskabspleje udskrev Genressourceudvalget i juni 2004 en idekonkurrence vedrørende anvendelse af oprindelige danske husdyrracer til natur- og landskabspleje. I det følgende afsnit præsenteres erfaringerne fra idekonkurrencen i 2004, og der gives forslag til Genressourceudvalgets fremtidige aktiviteter vedrørende partnerskaber gennem natur- og landskabspleje.

6.2 Indsamlede erfaringer fra idekonkurrencen 2004

Genressourceudvalget udskrev i juni måned en idekonkurrence vedrørende anvendelse af oprindelige danske husdyrracer til naturpleje. De tre mest perspektivrige forlag præmieredes med henholdsvis 15.000, 10.000 og 5.000 kr. Formålet med idekonkurrencen var primært at fremme anvendelsen af de oprindelige husdyrracer til naturpleje ved at stimulere til partnerskaber mellem avlerne og relevante samarbejdspartnerne. Derudover var målet at kunne anvende erfaringerne fra idekonkurrencen i en kortlægning af eksisterende naturplejeprojekter med anvendelse af oprindelige danske husdyrracer. Genressourceudvalget havde ved ansøgningsfristens udløb modtaget 12 projektforslag. De 12 projektforslag indeholdt en god spredning på typen af idéer og indeholdt således både informationer om allerede eksisterende projekter samt ideer til nye projekter, hvor oprindelige danske husdyrracer kan anvendes til naturpleje. Derudover indeholdt flere af projektforslagene beskrivelse af de oprindelige husdyrracers egnethed som naturplejere.

Endelig blev der stillet forskellige forslag til tiltag fra myndigheders side, der kan være medvirkende til at anvende de oprindelige danske husdyrracer som naturplejere af offentlige arealer. De indkomne forslag til idekonkurrencen har givet et godt grundlag for Genressourceudvalgets videre arbejde med at fremme aktiviteter på området.

6.3 *Det videre arbejde*

Formidling

Genressourceudvalget vil, som tilfældet også har været i 2004, bistå diverse interessenter (dyreparker, museer og offentlige myndigheder) med at finde relevante ejere af bevaringsværdige dyr, der kan bruges i afgræsnings- og/eller udstillingssammenhæng. I takt med at samarbejdet med avls- og raceforeningerne formaliseres, vil disse med fordel kunne varetage denne opgave.

Kortlægning af eksisterende projekter og tiltag

For at fremme initiativer på området vil Genressourceudvalget i 2005 iværksætte en kortlægning af eksisterende projekter og aftaler om natur- og landskabsplejeprojekter med anvendelse af oprindelige danske husdyrracer.

Formålet med kortlægningen er at skabe overblik over omfanget og karakteren af eksisterende projekter.

Kortlægningen skal derfor indeholde en liste over og beskrivelse af eksisterende projekter, hvor oprindelige danske husdyrracer anvendes til natur- og landskabspleje. Herunder informationer vedrørende naturarealet (placering, naturtype, ejerforhold), informationer vedrørende dyrene, der anvendes til afgræsning (art, racer) samt parternes indbyrdes forpligtelser (hegning, opsyn med dyr, økonomi).

De oprindelige danske husdyrracer er kendetegnet ved en lille populationsstørrelse, og de fleste besætninger er meget små. Det bør derfor undersøges, om der ved et organiseret samarbejde mellem avlerne kan skaffes et større antal dyr af en given art og race til at opfylde behovet til natur- og landskabspleje på større arealer, hvor der samtidig er specielle ønsker om at benytte dyr af de oprindelige danske husdyrracer.

Derudover undersøges, hvorvidt der er behov for bedre formidling af kontakter mellem avlerne af dyrene og lodsejere, der har arealer til afgræsning, og hvorvidt lokale landøkonomiske foreninger allerede formidler sådanne kontakter.

Analyse af truede racers egenskaber i forhold til naturpleje

For at opnå den bedste effekt af landskabsplejen i kombination med bevarelse af husdyrgenetiske ressourcer er viden vedrørende de oprindelige husdyrracers egnethed som naturplejere vigtig.

Genressourceudvalget vil arbejde for, at der iværksættes en videnskabeligt funderet analyse af de oprindelige husdyrracers effekt på vegetationen samt deres evne til at tolerere ekstreme naturforhold

Analysen bør forholde sig til spørgsmål så som fødevalg og græsningsrytme hos kvæg, heste, får og geder samt deres effekt på vegetationen. Derudover bør eventuelle forskelle mellem arter og racer med hensyn til deres egnethed som naturplejere karakteriseres (belastning af jordbund og eventuelle særlige egenskaber, der gør dem specielt velegnede til naturpleje så som robusthed, nøjsomhed og parasitresistens).

Genressourceudvalget har ikke selv ressourcer til at iværksætte analysen, men vil arbejde for at en sådan gennemføres af relevante forskningsinstitutioner, gerne tværnationalt og eventuelt med tilskud fra EU-programmet vedrørende bevaring, karakterisering, indsamling og udnyttelse af jordbrugets genetiske ressourcer KOM(2003) 817

Synliggørelse af tilskudsmuligheder

Der eksisterer aktuelt forskellige muligheder for at opnå tilskud til forskellige projekter relateret til natur- og landskabspleje. Genressourceudvalget vurderer, at disse muligheder, i højere grad end tilfældet er i dag, kan udnyttes i relation til bevaringen af de truede husdyrracer.

Som følge heraf vil Genressourceudvalget i 2005, f.eks. gennem de kvartalsvise nyhedsbreve orientere relevante interessenter på området, herunder ikke mindst avls- og raceforeningerne, om de foreliggende muligheder.

Som eksempel på de foreliggende tilskudsmuligheder kan nævnes ordningen vedrørende tilskud til pilot- eller demonstrationsprojekter for såkaldte græsningsselskaber. Formålet med ordningen er at formidle, fremvise og udbrede interessen for græsningsselskaber og –netværk. Projekterne skal desuden medvirke til at afprøve og demonstrere forskellige koncepter for græsningsselskaber og –netværk.

Lodsejere, jordbrugere, grupper af jordbrugere, private faglige sammenslutninger og private virksomheder kan søge tilskud til pilot- og demonstrationsprojekter for græsningsselskaber, hvis de:

1. ejer eller driver arealer i det åbne land, der kan anvendes til afgræsning, eller

2. ejer eller driver et selskab eller netværk med henblik på afgræsning af natur- og halvkulturarealer.

Under ordningen for tilskud til pilot- og demonstrationsprojekter for græsningsselskaber kan der søges om op til 100 pct. tilskud til blandt andet indkøb af varer, herunder til hegning af græsningsarealer og til vanding af dyr, løn til konsulenter og andet personale, herunder løn til eget arbejde, ekstern konsulentbistand samt information, annoncering og informationsmateriale.

Yderligere information om ordningen findes på Direktoratet for FødevareErhverv's hjemmeside¹.

Genressourceudvalget vurderer, at de etablerede avls- og raceforeninger bør overveje mulighederne for at indgå i et fælles projekt vedrørende etablering af græsningsselskaber.

¹ For yderligere information henvises til <http://www.dffe.dk/Default.asp?ID=11134> (direkte link)

7 Partnerskaber med forbrugere

I Genressourceudvalgets første Arbejdsplan for 2004 indgik et afsnit om indgåelse af partnerskaber med forbrugerne. Analysen var og er fortsat, at problemstillingen vedrørende bevarelse af den genetiske mangfoldighed i truede husdyrracer har mange træk til fælles med andre natur- og miljøproblemstillinger, hvor store dele af befolkningen viser interesse for at bidrage til det fælles ansvar. Dette gælder også gennem en forbrugsmæssig påvirkning af de faktorer i produktionen, som rummer negative natur- og miljømæssige konsekvenser.

På denne baggrund var det Genressourceudvalgets intention i 2004 at forberede iværksættelsen af en mere dybtgående analyse af muligheder og barrierer på området. Tanken var at iværksætte analysen i 2005 og at lade denne udmunde i et seminar med områdets aktører. Et seminar, der skulle fungere som fødselshjælper for konkrete markedsorienterede tiltag.

Her ved indgangen til 2005 er det fortsat Genressourceudvalgets vurdering, at der eksisterer et uudnyttet potentiale.

Dette underbygges eksempelvis af en undersøgelse foretaget af Nordisk Genbank Husdyr, hvorefter fremgår mange eksempler på succesfulde initiativer i de andre nordiske lande.

Ligeledes kan der iagttages mange andre markedsførings tiltag, herunder også i Danmark, hvor produktets historie spiller en stor rolle i markedsføringen.

Hertil kommer, at der eksisterer en række offentlige tilskudsmuligheder, som kan understøtte konkrete markedsføringsinitiativer. Innovationsloven² og tilskudsordningen vedrørende tilpasning og udvikling af landdistrikterne (Artikel 33-ordningen)³ skal i den forbindelse nævnes.

Ligeledes skal opmærksomheden henledes på Fødevareministeriets forslag til lov om ændring af lov om støtte til udvikling af landdistrikterne. I dette lovforslag, som snarest forventes fremsat, indgår hjemmel til etablering af en tilskudsordning målrettet opfyldelse af kvalitetsnormer. Såfremt tilskudsordningen etableres, vil der dels kunne opnås tilskud til kontrolomkostningerne forbundet med deltagelse i en privat kvalitetsmærkeordning. Dels vil der kunne opnås tilskud til at grupper af producenter under en sådan ordning gennemfører fælles markedsføringsinitiativer. Umiddelbart synes mulighederne således at

² For yderligere information henvises til <http://www.dffe.dk/Default.asp?ID=10647> (direkte link)

³ For yderligere information henvises til <http://www.dffe.dk/Default.asp?ID=8607> (direkte link)

være gode for, at avlere af truede husdyrracer kan opnå tilskud til en række omkostninger forbundet med en fælles kvalitets- og mærkningsordning.

Omvendt må det dog konstateres, at bevaringsarbejdet fortsat præges af mange modsætningsforhold. Dette vurderes at begrænse en række aktørers mulighed for rent ressourcemæssigt at indgå i en nærmere indsats for fremme af partnerskaber med forbrugerne. Desuden vurderes det, at selv samme modsætningsforhold ville vanskeliggøre mobiliseringen af den kritiske masse af forbrugere, som er en forudsætning for etableringen af bæredygtige kommercielle initiativer.

I forlængelse heraf vurderes det, at tiden endnu ikke er moden til at Genressourceudvalget anvender sine ressourcer på iværksættelse af den, i henhold til Arbejdsplanen for 2004 skitserede analyse og det deraf afledte seminar.

Genressourceudvalget vil imidlertid fortsat følge området, herunder løbende vurdere, om der er perspektiv i at iværksætte nogle mere konkrete initiativer. Etableringen og den løbende udbygning af samarbejdet med avls- og raceforeningerne vil forhåbentlig forbedre mulighederne for etablering af samarbejde og fælles fodslag om sådanne sager mellem alle interesserede avlere. Såfremt en gruppe avlere eller andre aktører ønsker at iværksætte formaliseret afsætning, vil Genressourceudvalget vurdere mulighederne for at anbefale sådanne initiativer overfor relevante aftagere.

8 Partnerskaber med internationale aktører

Genressourceudvalget har i 2004 primært fokuseret på de nationale anliggender. Dog er udvalget løbende blevet orienteret om det internationale arbejde i regi af Nordisk Genbank Husdyr, FAO og EU.

Genressourceudvalget ønsker i det kommende år at etablere et tættere samarbejde med de internationale spillere på området.

I nærområdet er NGH en central aktør. Virksomhedsideen for NGH er at være et informations- og kundskabscenter for værdiskabning på grundlag af bæredygtig udvikling og bevaring af husdyrgenetiske ressourcer, samt være en medspiller overfor avls- og bevaringsorganisationer med henblik på at skabe bæredygtig udvikling og hensigtsmæssig forvaltning af de husdyrgenetiske ressourcer. Mere information om NGH kan findes på www.norden.org.

Overordnet spiller FAO en vigtig rolle på området via "Commission on Genetic Resources for Food and Agriculture". I dette forum tages væsentlige beslutninger i relation til genetiske ressourcer indenfor landbruget, og de allerseneste år er fokus på husdyrgenetiske ressourcer øget. Danmark deltager på husdyrsiden med den "nationale koordinator" på møderne i dette forum.

Under "Commission on Genetic Resources for Food and Agriculture" findes nationale, regionale og en global fokus gruppe. Danmark tilhører den regionale fokus gruppe deltager i European Regional focal Point (ERFP).

9 Opretholdelse af småavlerkultur

Genressourceudvalget ser det som en af sine centrale opgaver at arbejde for opretholdelsen af en bredt favnende småavlerkultur. Aktiv medvirken fra en bred kreds af individuelle avlere er således med til at sikre den biologiske mangfoldighed.

Genressourceudvalget vil for det første arbejde for opstilling af indikatorer, der kan afdække udviklingen i den danske avlerkultur. Antal medlemmer af avls- og raceforeninger udgør en blandt flere af sådanne mulige indikatorer.

Alderssammensætningen af foreningernes medlemmer udgør en anden. Skal avlerkulturen opretholdes er det således nødvendigt løbende at rekruttere nye avlere – og derved sikre et generationsskifte på området. Indikatorerne er endnu kun under overvejelser og en opbygningen af en tidsserie (data for flere på hinanden følgende år) forudsættes under alle omstændigheder, før der kan udledes noget sikkert af disse. Genressourceudvalget vil imidlertid indlede arbejdet med disse indikatorer i 2005. Desuden vil udvalget gennem sit informationsarbejde tilstræbe ikke alene at komme i kontakt med etablerede, men også tiltrække nye avlere. Udvalget har ultimo 2004 igangsat udarbejdelsen af en informationsfolder. Folderen, som forventes at være færdig medio 2005, vil både indeholde en overordnet motivering af bevaringssagen og konkret information om de mest truede racer.

Udvalget har i 2004 gennemført en indledende kortlægning af problemstillinger på dette område. Arbejdet resulterede i et oplæg⁴, som efterfølgende er drøftet med Fødevarestyrelsen. På en række områder har denne proces resulteret i, at der nu iværksættes nærmere analyser af muligheder for dispensationer og regelændringer. Hertil kommer, at Genressourceudvalgets medlemmer fremover vil være høringspart i relation til nye reguleringsmæssige initiativer af relevans for bevaringssagen.

Genressourceudvalget vil i 2005 fortsætte sin indsats for at påvirke udformningen af de veterinære standarder, således at disse i mindst muligt omfang er til gene for opretholdelsen af en bredt forankret avlerkultur. Udvalget vurderer, at dialogen med de veterinære myndigheder vil kunne sikre en balance mellem på den ene side høje veterinære standarder og minimal risiko for udbrud af veterinære kriser – og på den anden side sikring af de gode vilkår for opretholdelsen af en bredt forankret avlerkultur.

⁴ Oplægget med Fødevarestyrelsens kommentarer indsat kan downloades fra www.genres.dk.

10 Regnskab 2004, budget 2004 og budget 2005

I 2004 er der overført i alt 1.055.000 kr. til DJF til betaling for sekretariatsfunktioner og drift. Der er konteret et forbrug til løn og drift på 896.110 kr. Differencen – 158.890 kr. skyldes, at disponerede udgifter til informationsaktiviteter og kryokonservering ikke har kunnet afholdes inden udgangen af 2004. Beløbet søges overført til bevillingen til DJF for 2005, men er ikke indregnet i budgettallene for 2005, da det er midler, som er disponerede i 2004.

Aktivitet	Regnskab b 2004	Budget 2004	Budget 2005
Dyretilskud ¹	750.350	825.000	900.000
Tilskud til avls- og raceforeninger ²	0	120.000	240.000
Informationsaktiviteter mv. ³	0	150.000	125.000
Sekretariat, lønninger ⁴	579.510	574.000	570.000
Sekretariat, drift	60.325	60.000	85.000
Kryokonservering ⁵	106.923	120.000	120.000
Sekretariat, overhead (20% af midler administreret af DJF)	149.352	151.000	180.000
Total	1.646.460	2.000.000	2.220.000

1) I budgettet for 2005 indgår uforbrugte midler fra 2004 (75.000), som vil blive søgt overført til 2005.

2) I budgettet for 2005 indgår uforbrugte midler (120.000) fra 2004, som vil blive søgt overført til 2005

3) Der er i 2004 givet bindende tilsagn om betalinger for informationsydelser for sammenlagt 114.000 kr., som vil skulle betales i 2005.

4) Iflg. DJF's timeregnskab er der i 2004 brugt 888.318 kr. på sekretariatsfunktionen. Afd. for Husdyravl og Genetik har ekstraordinært bidraget med medfinansiering på 308.808 kr. i 2004

5) I regnskabet for 2004 er udgifter til afholdelse af idekonkurrence og avlerkursus afholdt af midler som var budgetteret anvendt til kryokonservering.